

M E T O D O L O G I J A

PARITETI KUPOVNE MOĆI

SADRŽAJ

Pravni osnov	3
METODOLOŠKE OSNOVE	3
Cilj i svrha statističkog istraživanja.....	3
Izvještajne jedinice	3
Definicije	4
Metod, vrijeme i izvori prikupljanja podataka	5
Klasifikacije	6
Povjerljivost i obaveza zaštite individualnih podataka	6
Obaveza dostavljanja podataka	7
Publikovanje	7
Ostale metodologije.....	7

Pravni osnov

Pravni osnov za sprovođenje istraživanja pariteta kupovne moći (PKM) čine: [Zakon o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike Crne Gore](#) („Službeni list Crne Gore“, br. 18/12, 47/19 i 23/25), [Godišnji plan statističkih istraživanja](#), Uredba (EZ) br. 1445/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2007. godine o utvrđivanju zajedničkih pravila za dostavljanje, izračunavanje i diseminaciju pariteta kupovne moći, kao i Uredba Komisije (EU) br. 2015/1163 od 15. jula 2015. godine o sprovođenju Uredbe (EZ) br. 1445/2007 u pogledu liste osnovnih grupa za paritete kupovne moći.

METODOLOŠKE OSNOVE

Cilj i svrha statističkog istraživanja

Paritet kupovne moći (PKM) predstavlja efikasan alat za međunarodna poređenja bruto domaćeg proizvoda (BDP) u Evropi. S obzirom na to da uključuje uticaj cijena, ovaj indikator je jedan od najtačnijih pokazatelja ekonomske situacije u jednoj zemlji. Osnovna svrha PKM-a je konverzija agregata nacionalnih računa, kao što je bruto domaći proizvod (BDP), u međunarodno uporedive agregate obima. PKM se takođe koristi u analizi relativnih nivoa cijena između zemalja.

Proizvodnja PKM-a je multilateralni proces koji uključuje nacionalne statističke institute zemalja učesnica, Eurostat i OECD.

Izvještajne jedinice

Eurostat je nadležna institucija za godišnji obračun i diseminaciju PKM-a. Projektom je obuhvaćeno 27 država članica Evropske unije, Ujedinjeno Kraljevstvo, tri države članice EFTA-e (Island, Norveška i Švajcarska), kao i devet zemalja kandidata (Turska, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Srbija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Moldavija, Ukrajina i Gruzija). Sve zemlje učesnice, prikupljaju dovoljan broj cijena za svaki od izabranih proizvoda i usluga, kako bi se obezbijedila pouzdana prosječna cijena po proizvodu i usluzi, uzimajući u obzir strukturu tržišta u zemlji. Cijene se prikupljaju u glavnom gradu u prodajnim objektima koji su najreprezentativni za određene grupe proizvoda i usluga i smatraju se reprezentativnim za nacionalni prosjek cijena.

Uzorak proizvoda koji se koristi za izračunavanje pariteta kupovne moći bira se iz kompletnog skupa finalnih dobara i usluga koji čine bruto domaći proizvod. Zemlje učesnice prikupljaju podatke o cijenama koji obuhvataju potrošna dobra i usluge, usluge države i kapitalna dobra.

Definicije

Paritet kupovne moći

Paritet kupovne moći (PKM) je sredstvo za prevođenje nacionalnih valuta u zajedničku valutu koja izjednačava kupovnu moć različitih nacionalnih valuta. To znači da se određeni iznos nacionalne valute konvertuje u zajedničku valutu korišćenjem PKM-a, tako da odgovara iznosu potrebnom za kupovinu iste korpe proizvoda i usluga u svim zemljama.

U najjednostavnijem obliku, PKM predstavlja odnos cijena određenih proizvoda i usluga u nacionalnim valutama između zemalja. Na primjer, poznato je da danas određeni iznos novca može kupiti manje dobara nego prije mjesec dana, a svakako znatno manje nego prije godinu ili nekoliko godina. Kupovna moć jednog eura smanjuje se usljed rasta cijena. Drugim riječima, isti iznos novca ima manju kupovnu moć, jer je nivo cijena proizvoda i usluga koje danas kupujemo viši nego prije nekoliko mjeseci, godinu ili više godina. U najjednostavnijem obliku, PKM predstavlja odnos cijena pojedinačnih proizvoda i usluga izraženih u nacionalnim valutama između zemalja.

Standard kupovne moći

Pariteti kupovne moći (PKM) predstavljaju stope za prevođenje valuta koje se primjenjuju radi pretvaranja ekonomskih pokazatelja iz nacionalnih valuta u vještačku zajedničku valutu, koja se naziva standard kupovne moći (SKM). SKM izjednačava kupovnu moć različitih nacionalnih valuta i omogućava smislena poređenja obima ekonomskih pokazatelja između zemalja.

Glavni faktori koji utiču na BDP po stanovniku izražen u PKM-u su veličina BDP-a procijenjenog prema rashodnom pristupu, nivo potrošačkih cijena i broj stanovnika. Standard kupovne moći (SKM) predstavlja jedinicu vještačke valute koja eliminiše razlike u nivoima cijena između zemalja. Jedan SKM omogućava kupovinu iste količine dobara i usluga u svim zemljama, čime se omogućavaju smislena poređenja ekonomskih pokazatelja među zemljama.

Indeksi nivoa cijena

Indeksi nivoa cijena omogućavaju poređenje nivoa cijena između zemalja u odnosu na prosjek Evropske unije. Ukoliko je indeks nivoa cijena veći od 100, posmatrana zemlja je relativno skuplja u odnosu na prosjek Evropske unije, i obrnuto.

Stvarna individualna potrošnja

Stvarna individualna potrošnja obuhvata sva dobra i usluge koje domaćinstva stvarno troše. Ona obuhvata dobra i usluge koje domaćinstva kupuju direktno, kao i usluge za individualnu potrošnju koje obezbjeđuju neprofitne institucije i država (npr. zdravstvene i obrazovne usluge).

Metod, vrijeme i izvori prikupljanja podataka

Metod prikupljanja cijena

Cijene se prikupljaju u glavnom gradu i njegovoj okolini. Prikupljanje cijena se odvija tokom trogodišnjeg perioda, kroz šest odvojenih istraživanja, pri čemu se godišnje sprovode po dva istraživanja.

Za istraživanja koja obuhvataju prikupljanje cijena robe i usluga za ličnu potrošnju, izvori podataka uključuju maloprodajne objekte (mini-markete, supermarketete, kioske i specijalizovane prodavnice), preduzetnike, javna preduzeća, internet, CPI i druge relevantne izvore.

Usluge koje proizvodi država smatraju se netržišnim uslugama i kao takve nemaju ekonomski značajne tržišne cijene. U nedostatku tržišnih cijena, standardna praksa je da se ove usluge u nacionalnim računima vrednuju po troškovima, odnosno na osnovu imputiranih cijena. Ova praksa primjenjuje se i u obračunu PKM-a za kolektivne usluge koje pruža država.

Zemlje dostavljaju podatke o naknadama zaposlenih, uključujući doprinose za socijalno osiguranje, za uzorak zanimanja u okviru ovih usluga. Ovi podaci o naknadama zaposlenih se zatim koriste u obračunu PKM-a kao procjena cijena kolektivnih usluga koje pruža država.

Usluge stanovanja tretiraju se na poseban način. U većini zemalja istraživanje stvarnih zakupnina sprovodi se jednom godišnje. U zavisnosti od raspoloživih podataka, za poređenje renti i izdataka koriste se dva pristupa: cjenovni pristup i količinski pristup.

Za usluge obrazovanja primjenjuje se pristup zasnovan na direktnoj procjeni obima (broj učenika u odnosu na ukupnu populaciju), uz prilagođavanje kvaliteta na osnovu PISA istraživanja.

Za investiciona dobra i usluge sprovode se dvije vrste istraživanja: za mašine i opremu (svake dvije godine) i za građevinarstvo (jednom godišnje). Cijene mašina i opreme prikupljaju se od proizvođača, uvoznika, distributera ili samih kupaca. Cijene u građevinarstvu prikupljaju se na osnovu standardizovanih građevinskih projekata koji obuhvataju različite tipove objekata, kao i radove u niskogradnji i visokogradnji.

Vrijeme prikupljanja podataka

Prikupljanje cijena je kontinuiran proces i sprovodi se na sljedeći način:

- **Lična potrošnja** – Ova oblast obuhvata šest istraživanja koja pokrivaju različite komponente lične potrošnje, i sprovodi se u trogodišnjem ciklusu (po dva istraživanja godišnje):

- I istraživanje: Hrana, piće i duvan
 - II istraživanje: Lični izgled
 - III istraživanje: Kuća i bašta
 - IV istraživanje: Transport, hoteli i restorani
 - V istraživanje: Usluge
 - VI istraživanje: Namještaj i zdravstvo
- **Državna potrošnja** – Ova oblast obuhvata godišnje istraživanje zarada zaposlenih u javnom sektoru, kao i godišnje prikupljanje podataka o obrazovanju.
 - **Bruto investicije u osnovna sredstva** – Istraživanja za mašine i opremu sprovode se svake druge godine, dok se istraživanje u građevinarstvu sprovodi svake godine od 2010. godine.
 - **Ponderi potrošnje i ostali podaci** - Dostavljaju se na godišnjem nivou.

Prikupljanje podataka

Za potrebe sprovođenja navedenih istraživanja MONSTAT angažuje anketare (snimatelje cijena). Cijene se prikupljaju u Podgorici, najčešće posjetom maloprodajnim objektima. Snimatelji od koordinatora projekta dobijaju uputstvo za snimanje cijena, listu detaljno specifikovanih proizvoda, kao i listu reprezentativnih objekata u kojima će se vršiti prikupljanje cijena. Određeni broj cijena prikuplja se centralizovano od strane zaposlenih u Odjeljenju cijena. Metode prikupljanja cijena razlikuju se u zavisnosti od vrste proizvoda ili usluge i mogu uključivati telefonske intervju, internet sajtove ili posebne upitnike.

Istraživanje cijena u građevinarstvu znatno je složenije i zahtijeva angažovanje eksternih stručnjaka iz oblasti građevinarstva, koji sprovode istraživanje i obezbjeđuju procjene cijena za odabrani uzorak građevinskih projekata. Ista praksa primjenjuje se kod istraživanja mašina i opreme. Podaci o renti i naknadama zaposlenih obično se preuzimaju iz postojećih izvora unutar institucije ili od drugih državnih institucija.

Klasifikacije

PKM proizvode se u skladu sa klasifikacijom finalne potrošnje prema Evropskom sistemu nacionalnih računa (ESA 2010). PKM su klasifikovani prema vrsti finalne potrošnje – stvarna individualna potrošnja (SIP), stvarna kolektivna potrošnja i kapitalni izdaci, a u slučaju stvarne individualne potrošnje i prema kupcu: domaćinstva, neprofitne institucije koje služe domaćinstvima i individualni izdaci države. Cijene koje čine osnovu za izračunavanje PKM prate definicije, koncepte, klasifikacije i računovodstvena pravila ESA 2010.

Povjerljivost i obaveza zaštite individualnih podataka

Svi podaci prikupljeni na terenu, kao i podaci dobijeni iz drugih izvora, predstavljaju povjerljive zvanične statističke podatke i regulisani su članovima 53–60 Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike („Službeni list Crne Gore“, br. 18/12, 47/19 i 23/25).

U skladu sa članom 59 navedenog zakona, pristup povjerljivim zvaničnim statističkim podacima ograničen je na lica koja obavljaju poslove i zadatke kod proizvođača zvanične statistike, i to samo u obimu neophodnom za proizvodnju zvanične statistike. Lica koja obavljaju poslove i zadatke kod proizvođača zvanične statistike dužna su da potpišu Izjavu o poštovanju principa povjerljivosti.

Obaveza dostavljanja podataka

U skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike („Službeni list Crne Gore“, br. 18/12, 47/19 i 23/25), član 36, izvještajne jedinice su dužne da dostavljaju tačne i potpune podatke bez naknade, u sadržaju i formatu koje odredi proizvođač zvanične statistike, kao i u rokovima utvrđenim Godišnjim planom statističkih istraživanja.

Publikovanje

Eurostat objavljuje dva godišnja saopštenja, u junu i decembru svake godine:

- Bruto domaći proizvod i stvarnu individualnu potrošnju po stanovniku izražene u standardu kupovne moći; i
- Indekse nivoa cijena za finalnu potrošnju domaćinstava.

Nakon zvanične objave Eurostata, MONSTAT objavljuje kompilaciju navedenih saopštenja za javnost, koja su dostupna na sljedećem linku:

[Paritet kupovne moći](#)

Ostali metodološki materijali

Detaljna metodološka objašnjenja o paritetima kupovne moći dostupna su na Eurostatovoj internet stranici posvećenoj paritetima kupovne moći, kao i u publikaciji [Eurostat-OECD Metodološki priručnik o paritetima kupovne moći \(izdanje iz 2023. godine\)](#).

Broj: 22-041/25-4882/1

Podgorica, 23. 12. 2025. godine